

De in Nederland voorkomende door Hymenoptera gevormde gallen

door

W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN

In 1939 verscheen in dit tijdschrift een lijst van door Hymenoptera gevormde gallen. Sedert dien zijn enkele nieuwe soorten in ons land gevonden, die hieronder worden beschreven.

In de vorige lijst werd onder no. 69 opgegeven de gal door *Pontania collactanea* Först. algemeen op *Salix repens* L. gevormd. Deze soort moet geschrapt worden, daar het materiaal bewoond bleek door een andere bladwespssoort: *Euura atra* Juss., die onder no. 64 van *Salix aurita* L. was opgegeven. Op *Salix aurita* vond ik de *atra*-gal slechts één maal, op *S. repens* vele malen.

De gal van *Pontania viminalis* L., zie no. 75, opgegeven van *Salix purpurea* L., is nog algemener op *Salix repens* en daarop ook veel meer voorkomend dan de voor deze laatste wilg opgegeven gal van *Pontania pedunculi* Htg., zie no. 73. Beide gallen zijn gemakkelijk van elkaar te onderscheiden, de *viminalis*-gal is kaal, de *pedunculi*-gal behaard.

De nummers sluiten aan bij die van de vorige lijst.

Cynipidae.

76. *Cynips lignicola* Htg., ♀♀. Lijkt op de gal van *Cynips kollari* Htg., doch zij is kleiner, meer bruingeel en bedekt met een witachtige laag. De oppervlakte is ruw door onregelmatige barsten. De wand is hard en de galkamer ligt niet centraal als bij *kollari*, doch dicht bij de aanhechtingsplaats. Deze nieuwe gal werd door de Heer J. KOORNNEEF bij Velp gevonden.

77. *Callirhytis glandium* Gir., ♀♀. Deze gal ontwikkelt zich in de eikel. Deze blijft klein en bevat enkele kleine, harde galkamertjes. Zij werd het eerst door de Heer J. KOORNNEEF bij Velp gevonden. Later ontving ik materiaal van de Heer M. MIEDEMA uit Rijsenburg bij Driebergen en ik vond deze gal zelf ook in de omgeving van Leersum.

78. *Andricus glandulae* Schck. forma *xanthopsis* Schlchtd., ♀♂. De agame generatie van deze soort is in de vorige lijst reeds opgenomen, zie no. 22. De bigame generatie was toen nog niet ontdekt. Zij werd in 1939 door M. NIBLETT in Engeland door kweekproeven vastgesteld. Het is de wesp, die in het voorjaar kleine galletjes op de meeldraden van de eik vormt. Deze *xanthopsis*-gallen zijn in Nederland nog niet gevonden, doch ze moeten hier natuurlijk voorkomen, waar de agame generatie aanwezig is. De *glandulae*-gal is zeldzaam, slechts van Haarlem, de Grebbe, de Plasmolen, Hoog-Laren, Leersum, Epen en Meerssen bekend. Op een kleine boom van *Quercus petraea* Liebl. bij Leersum komt de *glandulae*-gal elk jaar voor, doch de *xanthopsis*-gal heb ik nog niet kunnen vinden.

79. *Andricus marginalis* Adl., ♀♀. Deze gal is bevestigd aan de rand van inbochtungen van de bladrand bij de gewone eik. Zij is min of meer peervormig of ovaal, 3—4 mm lang en 2—2½ mm dik, vaak iets gekromd. De oppervlakte vertoont flauwe groeven en is eerst groen met rode of groene lengtestrepen, later wordt de gal bruin. Zij werd door de Heer G. L. VAN EYNDHOVEN bij Haarlem ontdekt. Dit jaar ontving ik materiaal door de Heer W. F. K. GOUWE bij Meppel (Dr.) verzameld.

80. *Diplolepis disticha* Htg. forma *indistincta* Nibl., ♀ ♂. De agame generatie van deze soort is in de vorige lijst opgenomen, zie no. 33. De bigame generatie was nog onbekend in 1939. Na jarenlange pogingen gelukte het mij de bigame generatie te kweken, zie DOCTERS VAN LEEUWEN, 1945 (1947) : 272. De aan een specialist gezonden wespen werden tot nu toe nog niet gedetermineerd. Ook M. NIBLETT vond de bigame generatie, zowel de gal als de wesp, zie NIBLETT, 1948 : 144. Hij beschreef de galwesp en noemde hem : *Cynips disticha* Htg. forma *indistincta* Nibl. Op welke kenmerken deze beschrijving gegrondvest is, is mij niet duidelijk, daar de auteur opgeeft, dat de wesp niet te onderscheiden is van de wesp van de bigame generatie van *Diplolepis divisa* Htg. forma *verrucosa* Schlchtd. Het is merkwaardig, dat ook de gallen van *indistincta* en *verrucosa* aan elkaar gelijk zijn. Het onderscheid van beide soorten, *disticha* en *divisa*, komt alleen tot uiting in de gallen van de agame generatie, daar de wespen ook niet van elkaar te onderscheiden zijn. De gal van *divisa* bevat één centrale holte, de gal van *disticha* twee holten.

Chalcididae.

81. *Isthmosoma orchidearum* Westw. Grotere of kleinere, een- of meerkamerige bulten op verschillende organen van gekweekte Cattleyasoorten. Deze soort kan in kassen schadelijk worden. Ik bezit nog geen materiaal van deze gal en houd me voor toezending aanbevolen.

82. *Isthmosoma ruskai* Hed. Lijkt op de gal van *Isthmosoma hieronymi* Hed., doch is korter en dikker, 4—5 mm lang en 3—5 mm dik. De gal zit bovendien dicht bij de basis van de halm en breekt uit de blad-schede naar buiten, zodat zij vaak sterk gekromd is. Komt voor op *Festuca ovina* L., Bergeijk (N.Br) en op *Festuca rubra* L., Ameland.

Tenthredinidae.

83. *Pontania leucaspis* Tischb. Naar beneden geklapt of omgebogen bladrand, identiek met de gal van *Pontania leucosticta* Htg. en daarmee waarschijnlijk vaak verwisseld. De larven van beide bladwespen zijn verschillend. De larve van *P. leucosticta* is ongeveer 8 mm. lang, licht geelachtig bruin met donkerder rug en glanzend bruine kop zonder donkere oogvlekken. De larve van *P. leucaspis* is 6—7 mm lang, mat groenachtig met donkerder rug, de kop is glimmend roodbruin met zwarte oogvlekken. De gal van *leucaspis* is gevonden op *Salix aurita* L., *S. Caprea* L., *S. cinerea* L. en de bastaarden daartussen ; zij werd verzameld in Horst (N.Br.), Bussum, Oostvoorne, Hatert bij Nijmegen en bij Woudenberg.

84. *Pontania puellae* Thoms. Omklapping van een deel van de bladrand naar beneden toe, over een lengte van 10—30 mm. De buitenrand van de gal is concaaf, de vouw zelf 3—5 mm breed, niet verdikt noch ontkleurd. De larve is ongeveer 7 mm lang, groen met donkerder rug, de kop is bruin met zwarte oogvlekken. Deze gal is gevonden op *Salix alba* L. bij Amerongen en op *Salix triandra* L. op Schiermonnikoog.

Literatuur

- DOCTERS VAN LEEUWEN, W. M., 1939, De in Nederland voorkomende door Hymenoptera gevormde gallen, Ent. Ber. 10 : 175.
 ———, 1945 (1947), The bisexual generation of *Diplolepis disticha* Htg., Tijdschr. v. Ent. 88 : 271.

- , 1946, met HAN ALTA, Gallenboek, Amsterdam.
 —————, 1949, Nieuwe Gallen van Nederland, Ent. Ber. 12 : 333.
 NIBLETT, M., 1939, British gall-causing Cynipidae, II, Entomologist 72 : 157.
 —————, 1948, More alternating generations in Cynipidae, Proc. R. Ent. Soc. London (B.) 17 : 142.

Leersum, October 1949.

Bespreking

door

G. VAN ROSSEM

De parasieten van de Heggebladroller (*Cacoecia rosana* L.) door J. VAN DEN BRANDE en J. VERBEKE. Mededelingen v. d. Landbouwhogeschool en de Opzoekingsstations van de Staat te Gent XIV (1949) p. 169—174.

Een zeer interessante Belgische publicatie van Prof. J. VAN DEN BRANDE en de heer J. VERBEKE kwam ons dezer dagen in handen. De betreffende publicatie handelt over een onderzoek dat door deze entomologen is ingesteld naar de parasieten van *Cacoecia rosana* L., de zg. heggebladroller, welk insect ook in ons land bekend is. De auteurs delen allereerst mede dat de rupsen van *C. rosana* polyphaag zijn, maar een voorkeur schijnen te hebben voor Ligusterblad. In de maanden Mei en Juni werden niet minder dan 20.000 rupsen verzameld. Voorwaar geen half werk! In ons land wordt *C. rosana* vooral in het Westland op perzik onder glas aangetroffen en een enkele maal verspreid op vruchtbomen en bessenstruiken in de buitenlucht. *Ligustrum* is, voorzover ik heb kunnen nagaan, in ons land niet bekend als waardplant.

Volgens VAN DEN BRANDE en VERBEKE heeft *Cacoecia rosana* slechts een generatie per jaar, de soort overwintert volgens hen in de eitoestand. In het Westland is dit onder glas eveneens het geval.

De bovengenoemde 20.000 rupsen leverden 3000 parasieten op. Een groot aantal hiervan werd in het popstadium naar het Commonwealth Bureau of biological Control in Canada gezonden, van welk instituut de auteurs het verzoek hadden gekregen om parasieten van *C. rosana* te leveren, om deze in Canada uit te kunnen zetten tegen de zg. spruce budworm (*Cacoecia fumiferana* Clemens). Ter toelichting zij hier vermeld, dat de spruce budworm volgens Amerikaanse mening de derde plaats inneemt op een lijst van de 20 gevaarlijkste insecten in de Verenigde Staten.

Van de parasieten behoorde 30 % tot de orde der Hymenoptera en 70 % tot de orde der Diptera. De auteurs kweekten zelf 31 soorten parasieten op en geven hiervan een goed gedocumenteerd overzicht in hun publicatie. Zij constateerden 3,2 % hyperparasitisme (4 soorten).

Voor hymenopterologen, dipterologen en economische entomologen is deze publicatie van veel belang.

Wageningen, Plantenziektenkundige Dienst, Aug. 1949.